

Rudersdal kulturarvsatlas

Kortlægning af værdifulde kulturmiljøer
Rudersdal Kommune og COWI. Juni 2009

Kulturmiljø

Oldtidsveje

Tidsepoke

Oldtid og Vikingetid

Nummer

6

Tema

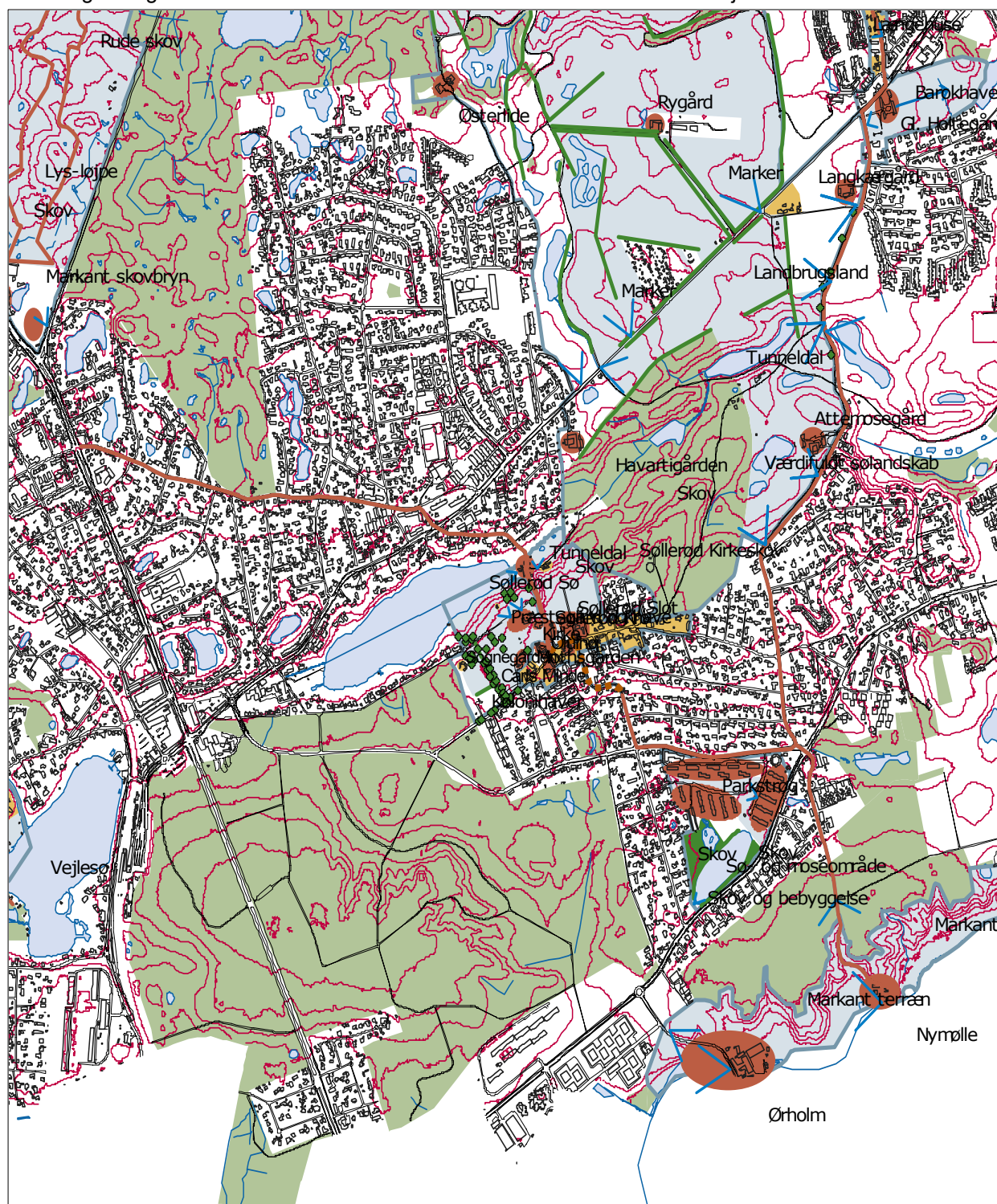
Infrastruktur

Landskabstype

Skov- og parklandskabet

Emne

Veje

Kulturmiljøets hovedtræk og bærende bevaringsværdier.

Værdifuld udsigt	Bærende bevaringsværdier	Matrikler	Højdekurver
Træ	Værdifulde landskabstræk	Vej	Skov
Trærække, levende hegn o.l.	Værdifuld bebyggelsesflade	Bygninger	Vandløb, grøfter o.l.
Linjeformede værdifulde elementer	Skov - værdifuld	Hegn o.l.	Sø
Sigtelinjer	Dominerende bygninger		
Afgrænsning af kulturmiljøer	Bebyggelsesmønstre		

Kulturmiljøets hovedtræk og bærende bevaringsværdier

Oldtidsvejene omfatter kulturspor fra det alvejsystem, som har gennemkrydset kommunen siden oldtiden. Oldtidsvejene var i funktion som befolkningens veje frem til moderniseringen af vejnettet i sidste halvdel af 1700-tallet, men løber fortsat som linjer gennem landskabet.

Vejsystemet i sin fulde udstrækning er værdifuldt. Det gælder det samlede vejnet, og vejforløbet af de enkelte strækninger, som ofte følger landska-

bets terrænkurver, eller krydser et vanskeligt terræn i form af hulveje. Det gælder også udformningen af de enkelte strækninger, herunder strækninger med vejtræer eller anden beplantning samt åbne strækninger, der indimellem åbner for markante udsigter og visuelle sammenhænge.

Bærende bevaringsværdier er det linjeformede anlæg gennem landskabet.

Samlet vurdering og udpegningskriterier mv.

National værdi

Regional værdi

Kommunal/lokal værdi

Unik

Repræsentativ

Egnsspecifik

Fungerende

Autentisk

Hist. kildeværdi

Identitetsværdi

Oplevelsesværdi

Fortælle værdi

Diversitet

Homogenitet

Sammenhæng med naturgrundlag

Afgrænsning

Hele det linjeformede forløb fra Mølleåen til henholdsvis Øverødvej mod nord og Kongevejen mod vest.

Kontekst

Kongevejene (Frederik 2. og Marmillod), Grisestien og Mølleå-området, Gl. Holte og Gl. Holtegård.

Bevaringstilstand

Middel.

Naturgrundlagets hovedtræk

Kulturmiljøet ligger i alle kommunens naturgeografiske delområder.

Høje Sandbjerg-området er et *randmorænelandskab*, som er et kuperet skov- og sølandskab. Alvejene har sandsynligvis fortsat gennem dette område, men i dag fremgår de ikke lige så tydelige som den sydlige del af kommunen.

Det sydvest-nordøst-gående tunneldalområde omfatter området mellem Vedbæk og Furesø. Nord for tunneldalen, i området omkring Gl. Holte og Øverød, er et småbakket og bølget *bundmorænelandskab*, som alvejene fortsætter gennem primært langs terrænkurverne.

Tunneldalområdets hoveddal strækker sig fra Lille Kalv i Furesøen over Vejle Sø, Søllerød Sø, At-

temosen, Kikhanerenden og ud til Øresund ved Vedbæk. Alvejene har været nødt til at passere det store *tunneldal-system*. Over tunneldalen kan der derfor ses huleveje, hvor alvejen er ført over dels øst for Søllerød Sø, dels vest for Langkæret.

Den sydligste trekant af kommunen består af området syd for den sydvest-nordøst-gående tunneldal mellem Furesøen og Vedbæk og ned til den øst-vest gående *erosionsdal* med Mølleåen i kommuneskellet.

Området nord for Mølleådalen er et småbakket og bølget *bundmorænelandskab* og særdeles skovrigt. Her følger alvejene så vidt muligt terrænet, mens passagen af erosionsdalen har været vanskelig og måtte foretages via hulevej ned til et vadedsted ved Nymølle.

Billedtekst - Attemosevejen bugter sig både horisontalt og vertikalt.

Landskabets hovedtræk

Billedtekst - Karakteristisk for Attemosevej er vejtræerne, som markerer vejens forløb.

Arealanvendelse og landskabselementer

Gennem den midterste del af kommunen passerer den nordgående alvej - i dag Attemosevej - gennem et åbent landskab med søer, bakker, hestefolde og levende hegn. På strækningen fra Søllerød Kirkeskov til Gl. Holte passerer vejen vandskellet mellem Kikhanerenden og Søllerød Sø. Attemosevej er i næsten hele dens forløb kantet af vejtræer. Vejens oprindelige vejforløb er bevaret og følger det kuperede terræn ganske nøje. Dette giver de vejfarende en enestående oplevelse af det storslåede landskab.

Den vestgående alvej - Rudersdalvejen og Søbakken - følger sig efter terrænet på vej mod syd gennem villa-kvarterer. Ved Søbakkevej og Søllerødvej løber alvejen dog gennem et mere lukket landskab af løvskov. Søllerød Sø ligger her ved foden af bakkerne mellem Geels Skov i sydvest og Kirkeskoven i nordøst. Langs sydsiden af søen løber vejen gennem Søllerøds ældste bykerne. Gennem den sydlige del af kommunen løber begge tracéerne gennem villaområder. De samles begge to i Skodsborgvej. Herfra følger alvejen Vangboled til Ravnholm Skov.

Ravnholm Skov dækker området mellem Søllerød og Lundtofte langs Mølleåen. Skoven kaldes "Det Danske Schweiz" pga. det kuperede terræn, som rejser sig fra Mølleåen og op mod Søllerød. I skrænterne flere steder ses også andre hulveje og øverst oppe er der anlagt bronzealderhøje.

Mølleåen længst mod syd, som hulvejen leder ned til, løber i en smal ådal med stejle skrænter i et landskab, der veksler mellem ellesump og høj-skov.

Udsigter og visuelle sammenhænge

Fra de mange bakketoppe på Attemosevej er der mange fine udsigter over skov og naturområder. Særlig værdifuld udsigt er der fra Attemosevej

- fra bakketoppen, hvor den krydser Gl. Øverødvej og Ørnebakken
- fra bunden af tunneldalen, hvor den krydser skovstien ved Langkæret
- fra bakketoppen, hvor den krydser stien, der fører til Kong Valdemars Vej.

Billedtekst - På en del af strækningen løber oldtidsvejen gennem tunneldalområdet med Kikhanerenden. Herfra er der værdifulde udsigter over det værdifulde landskab.

Billedtekst - Rudersdalvej. På denne strækning løber alvejen i dag gennem et byområde.

Kulturhistoriske hovedtræk

Billedtekst - Alvejen løb fra Søllerød kro og gadekæret løb vejen over en farligt og et dramatisk vejstykke, hulvejen ned til Søllerød Sø.

Hovedtræk

Det er umiddelbart overraskende, at der findes ganske betydelige kulturspor af det alvejsystem, der har gennemkrydset kommunen siden oldtiden. Alvejen var folkets vej, og var som sådan i funktion frem til moderniseringen af vejnettet i 1700-tallets sidste halvdel.

Allerede i 1580'erne lod kong Frederik 2. anlægge sin konge- og jagtvej mellem København og de kongelige jagtmarker i Nordsjælland, som kongen netop på denne tid ved mageskifter (byttehandler) havde opnået monopol på. Fr. 2.s kongevej var forbeholdt kongen og hans folk, mens almuen fortsat var henvist til alvejen længere mod øst. I 1760'erne vendte billedet imidlertid.

Med en indkaldt fransk vejingeniør i spidsen, Jean Marmillod, gik man i 1764 i gang med at anlægge Danmarks første kongeveje. Kongevejene var åbne for alle mod skyldig aflæggelse af vejafgifter i perioden 1764-69 ved de dertil indrettede bomsteder.

Modsat Kongevejene var alvejene blevet til over århundreder og i tidens løb tilpasset de landskabelige betingelser. Skønt vejen langs kysten, Strandvejen, har en betydelig ælde, var den med manglen på kystsikring kun at betragte som en lokalvej, der var nærmest ufremkommelig om vinteren. Den vigtigste vej gennem det nuværende Rudersdal Kommune begyndte ved det folkelige

overgangssted over Mølleåen: Kulsviervad. En vejdamning ved den senere Nymølle sikrede, at bøndernes vogne og kulsvierne med læs kun komme sikkert over strømmen. Herfra gik det ind i den mørke Ravneholm Skov, hvor vejens forløb genkendes i den markante hulvejsstrækning umiddelbart nord for Nymølle.

Uden for skoven delte vejen sig på Søllerøds marker. Den dag i dag er Vangebokrydset uhyre kompliceret og et resultat af alvejens udfletning og møde med øst-vest-gående lokalveje til egnens to absolut ældste landsbyer Virum og Nærum. Navnene henviser til hedenske offersteder i jernalderen, altså ældre bosættelser end rødbyerne, der er skov-rydningsbyer fra vikingetiden. Fra Vangebo fortsætter den nord-øst-gående vej mod Hørsholm i det smukke forløb, der i dag kendes som Attemosevej.

Attemosevejs bugtede strækning bøjer af for de naturlige landskabelige forhindringer og løber på en slags balkon langs den højderyg, der nu udgør villakvarteret ved Kong Valdemarsvej. Højderyggen oven for vejen var tidligere kronet med betydelige oldtidshøje, hvor af i dag alene to er bevarede, og kun den majestætiske høj i haven til Kong Valdemarsvej nr. 19 vidner om det tidligere så storladne kulturlandskab her. 100 m længere fremme passerer vejen vandskellet i Attemosebakkerne, hvor henholdsvis Kikhanerenden og Bækrenden springer ud. Den første med et østligt

*Billedtekst - Gennem Ravns-
holm Skov løber alvejen som
hulvej til overgangsstedet Kuls-
viervad, hvor bønderne kunne
komme over strømmen med
vogn. Hulvejen har eksisteret
her siden oldtiden.*

vandløb til Øresund, den sidste med et vestligt forløb gennem Søllerød Sø via Vejle Sø til Furesøen.

Attemosevej fortsætter gennem rydningsbyen Holte (af tysk: Holtz – nu Gl. Holte). Ved skovriddergården her lå egnens vigtigste landevejskro med tilhørende bryggeri, som havde monopol på at producere øl og brændevin til områdets øvrige kroer. Kroen ved Holtegård blev i 1780'erne flyttet ned til den nyanlagte moderne Kongevej, idet hovedparten af den nordsjællandske trafik nu var blevet henlagt hertil. Kroen blev kaldt Ny Holte Kro. Den gav små 100 år senere navn til lokaliteten ved jernbanens komme i 1864.

Gennem Holte Gade fortsatte alvejen nord på gennem de sandede, tynde jorder forbi Høje Sandbjerg, og de fattige landsbyer Gøngehuse og Sandbjerg. Her fortaber sporene af den nord-østgående alvej sig under motorvejen fra 1956, der dengang hed Hørsholmvejen.

Den nord-vest-gående vej fulgte formentlig den nuværende Søllerødgårdsvejs eller Vangebovejs forløb, idet nutidens brede villavej, Søllerødvej, er et resultat af udstykningerne til villakvarteret øst for landsbyen kort efter forrige århundredskifte. Forbi den beskedne kro ved gadekæret og kirken løb vejen over i et farligt og dramatisk vejstykke,

hulvejen ned til bredden af Søllerød Sø. Vejen var endnu i brug for køretøjer i 1860'erne, hvor H. C. Andersen både blev kold og fik tandpine, da den hestevogn, der fragtede ham under besøg på Olufshøj i Søllerød By, kørte fast i hulvejens dynd. I 1870'erne blev hulvejen delvist ødelagt, da adkomstvejen til Søllerød Præstegård blev udbygget og kirkegårdsmuren fornyet med svære kampesten.

Nede ved søen var alvejen flankeret af de endnu bevarede bygninger, fattighuset på vejens vestside og prinsesseskolen overfor. Ad nutidens Søbakkevej gik det atter opad til hjertet af Øverød By. Herfra forbi det ældgamle bystævne mod nordvest ad Rudersdalvej. Den første del af Rudersdalvej løb oprindelig ind i Øverød ved bystævnet. Nu er denne lukkede vejstrækning opkaldt efter det landsted, der lå her indtil 1959: Suhmsmindevej. Men herefter følger Rudersdalvej det gamle, krogede alvejsforløb langs stengærdet ved sydspidsen af Rude Skov.

Vejen krydser Kongevejen ved endnu en strategisk beliggende kro, Rudersdal Kro. Her præcis midtvejs mellem Hovedstaden og Fredensborg Slot stod kongens skifteheste (relaisheste) opstaldet. Når staldholderen ikke plejede de fornemme dyr, havde han en ekstra indtægt ved udskænkning af drikke til de støvede vejfarende. Rude

Stald Kro fik kongeligt privilegium i 1735, og da den tysktalende Marmillod i 1764 udfærdigede sin plan for Kongevejen glemte han det stumme "d", således at stedet på hans kort blev betegnet Rudestal, og herfra var der ikke langt fra det tyske

ord for dal "Tal" til Rudersdal. Alvejens videre forløb er ikke ganske klar. Den fulgte formentlig Kongevejen et stykke henover Rudemarken, hvorfra den sluttede sig til Vasevej.

Sårbarhed og anbefalinger

Sårbarhed

Oldtidsvejene er sårbare over for alle former for ændring af vejtracéet, både horisontalt og vertikalt. Det gælder etablering af hastighedsdæmpende foranstaltninger, fortove, lamper og andet gadeudstyr, skilte m.v. Det gælder også manglende pleje eller fornyelse af eksisterende vejtræer.

Vejene er følsomme over for ændringer, der påvirker og slører de mange udsigtsmuligheder. Vejens næromgivelser er således sårbare over for høje eller tætte beplantninger nær tracéet samt bebyggelse og større eller høje tekniske anlæg samt rydning af nuværende hegn og løvbryn. Særlig sårbar er udsigtskilerne langs Attemosevej.

Derfor bør eventuelle ændringer ske efter en nøje afvejning mellem de trafikteknisk bedste løsninger og de kulturhistoriske og landskabelige bevaringsværdier.

Udpluk af planer og beskyttelse

- Dele af kulturmiljøet er omfattet af en fredning efter bestemmelserne i naturbeskyttelsesloven.

- I Mølleå-området samt området mellem Søllerød Sø og Langkæret er der langs alvejen en række fredede fortidsminder, og der er registreret mange enkeltfund. Området er udpeget som kulturarvsareal af Kulturarvsstyrelsen. Selve hulvejsdelen af Vangeboled Kulsviervej fremgår desuden som historisk vejstrækning i regionplanen.

- Mølleå-området samt området mellem Søllerød Sø og Langkæret er i regionplanen udpeget som beskyttelsesområde for landskab, natur og kultur samt område med landskabelige værdier.

- En del af Ravnholm, bl.a. den strækning hvor vejen passerer, er fredet. Også dele af området mellem Søllerød Sø og Langkæret, hvor vejen passerer, er fredet efter naturbeskyttelseslovens bestemmelser.

- Mølleåen er et beskyttet vandløb. I Mølleå ådalen og i området mellem Søllerød Sø og Langkæret er vådområder og søer beskyttede som naturtyper efter naturbeskyttelseslovens bestemmelser.

- Vejen passerer et stort åbent område mellem Øverød og Nærum. Dette område er i regionplanen udpeget som område, hvor skovrejsning er uønsket.

Anbefalinger

Det anbefales at sikre det åbne landskab langs tracéet mod tilplantning, bebyggelse mv., så der fortsat er mulighed for at nyde det oplevelsesrige landskab. Der er især mange værdifulde udsigter ud over mose- og engområderne i tunneldalområdet mellem Kighanerenden og Øverødvej.

I kulturmiljøet Gl. Holte Gade og Gl. Holtegård er det væsentligt at tage hensyn til, at Gl. Holte Gade både er en hovedgade, og at den samtidig er en oldtidsvej, som er sårbar over for diverse vejudstyr og for regulering af tracéet.

Hele Mølleådalen rummer store kulturhistoriske, landskabelige og rekreative værdier. Det anbefales, at Mølleåen og alvejene, herunder den del af tracéet, der ligger i Mølleåområdet, forvaltes og planlægges som en helhed, og at der her tages hensyn til de mange væsentlige bevaringsværdier.

Oldtidsvejens tracé fortsætter ind i Lyngby-Taarbæk Kommune via Kulsviervej. Det anbefales derfor også, at indgå i et fælleskommunalt samarbejde om bevaring og formidling af vejtracéet.